1 SPOLEČENSKÁ VÝKONNOST PODNIKU A ZPŮSOBY JEJÍHO MĚŘENÍ

Společenská odpovědnost podniku (dále jen CSR) je koncept zabývající se tím, že podnik má vedle své ekonomické a zákonné odpovědnosti i zodpovědnost za své chování v prostředí, ve kterém podniká, která jde nad rámec vymezený zákonem. Jedná se o dosti teoretický koncept, který byl dále konkretizován. Jedním z jeho rozpracování je Corporate Social Responsiveness (dále jen CSR2), která se snaží popsat, jakým způsobem podnik řídí vztahy se stakeholdery, tj. jakým způsobem se podnik vypořádává s problémy vznikajícími v prostředí, ve kterém podniká. Koncept společenské výkonnosti (dále jen CSP) je dalším rozpracování této oblasti a integruje v sobě výše zmíněná poznání o CSR a CSR2. Dalo by se říci, že převádí myšlenky vyplývající z CSR a CSR2 do praktické roviny, jelikož se snaží vyhodnotit konkrétní aktivity podniku.

1.1 Způsoby měření CSP

CSP lze měřit několika způsoby, nejpřehledněji je strukturuje Decock-Good, když jednotlivé metody měření CSP rozděluje do pěti skupin[1]:

- Měření na základě obsahové analýzy výročních zpráv

Na první pohled se jedná o velmi jednoduchou metodu, kterou lze CSP snadno vyhodnotit. Hlavní výhodou tohoto způsobu měření CSR je to, že informace potřebné pro analýzu jsou lehce dostupné. Podíváme-li se však na tuto metodu blíže, zjistíme, že velkým problémem při hodnocení CSP na tomto základě je rozdílný přístup k obsahu publikovaných zpráv.

Ačkoliv např. z výzkumu KPMG vyplývá, že 40% podniků při sestavování výročních zpráv řídí směrnicemi GRI, existuje ještě 60% podniků, které tak činí jinými způsoby, což vede tomu, že mnohdy do zpráv nezahrnují to, co podniky řídící se standardy GRI. Zároveň pro mnohé ze zkoumaných podniků jsou standardy GRI pouze inspirací a nedrží se jich zcela striktně.

Toto vše vede k tomu, že je velmi obtížné provádět ohodnocení pouze na základě obsahové analýzy, protože mnohdy některé oblasti ve výročních zprávách chybí a zároveň je těžké podniky porovnávat mezi sebou na základě těchto zjištění, protože neexistuje jednotná metodologie tvorby výročních zpráv. Dalším problémem při tomto postupu je, že výchozí zpráva je dílem podniku a může obsahovat neúplné, záměrně zkreslené údaje. Poslední nevýhodou je, že se jedná o značně subjektivní měření, čemuž se dá ovšem částečně předejít např. zveřejněním metodologie výzkumu.

- Indexy znečištění

Hlavní nevýhodou měření CSP na základě těchto ukazatelů je skutečnost, že se indexy vztahují jen k jedné oblasti CSR a že na jejich základě lze ohodnotit environmentální výkonnost podniků pouze z některých odvětví. Na druhé straně je toto ohodnocení prováděno

[1] IGALENS, J. GOND, J. P. Measuring Corporate Social Performance in France: A Critical and Empirical Analysis of ARESE data. 2005, s. 134-5.

nezávislou organizací, což snižuje riziko záměrného zkreslování údajů a měření je objektivnější.

- Měření na základě poznatků získaných z dotazníků

U těchto metod záleží výsledek na zvolené metodologii. I zde je problémem záměrné či nezáměrné zkreslování reality respondenty, které může být částečně zmírněno např. zařazením kontrolních otázek a různými testy.

- Indexy hodnotící pověst podniku

Ze sekundární analýzy různých výzkumů vyplynulo, že se dost často jako zástupce za měřítko výkonnosti v oblasti CSR bere umístění podniku v různých žebříčcích hodnotících např. image. Indexy většinou zkoumají názory různých skupin stakeholderů na podnik, které mohou mít mnohdy subjektivní podobu, se zohledněním aktivit v určitých oblastech. Často se také objevuje kritika, že se do těchto žebříčků dostávají pouze velké společnosti, které jsou známé a které mnohdy dosahují dobrých výsledků ne pro své aktivity, ale pro to, že jsou už respondenti zvyklí je na tato místa jmenovat.

- Data poskytovaná ratingovými agenturami

Většinou se jedná o souhrnné ohodnocení různých oblastí společensky zodpovědného chování, které poskytují ratingové agentury, což je určitou zárukou objektivity prezentovaných závěrů, ale i zde závisí na zvolené metodologii. Velkým problémem v této oblasti je skutečnost, že hodnocení není transparentní, protože ratingové agentury, které ji zřejmě považují za obchodní tajemství a své know-how, mnohdy nezveřejňují celou metodologii ohodnocování CSR aktivit.

V oblasti oceňování CSR existuje mnoho výzkumných projektů a ratingových agentur, které se snaží měřit CSP a své výsledky pak prodávají např. investičním fondům, kterým slouží jako podkladový materiál při rozhodování se o investování do konkrétních podniků. Problémem vytvořených dotazníků a indexů je však to, že výzkumníci či ratingové agentury často nezveřejňují vytvořené dotazníky a neuvádí, jakým způsobem jsou indexy konstruovány, resp. konstrukci pouze naznačí. Někdy jsou zveřejněná kritéria indexů vágní a je dosti obtížné porovnávat podniky oceněné různými indexy, jelikož se zkoumaná kritéria různí index od indexu.

K tomuto zjištění dochází i např. Hammer ve svém článku[2], kde popisuje realizovaný výzkum, který blíže zkoumal 12 indexů CSR[3] a pokoušel se pomocí sémantické analýzy identifikovat společné oblasti indexů. Výsledky výzkumu jsou shrnuty v následující tabulce.

---

[2] Integrating Market-Based Sustainability Indicators and Performance Management Systems.

[3] zkoumanými indexy byly: Dow Jones Sustainability Index, Ethibel Global Index, Ethical Global Index, FTSE4GOOD Global 100 Index, Humanix 200 Global, ASPI Eurozone Index, Ethinvest Environmental Index Australia, Jantzi Social Index Canada, Johannesburg Stock Exchange / FTSE 4Good Index South Africa, Humanix 50 Index Sweden, Calvert CALVIN Social Index USA, KLD Domini 400 Index USA.

Tabulka č. 1: Frekvence použití jednotlivých kritérií ve zkoumaných indexech

Frekvence	Kritéria	Frekvence	Kritéria
9x = 75%	zdraví a bezpečnost	4x = 33%	komunikace, diskriminace, dodržování zákona
8x = 67%	Corporate governance, zpravodajství o výkonnosti CSR, pracovní vztahy a vztahy s odbory, prevence znečištění	3x = 25%	smlouvy, etické kodexy, nakládání se zvířaty, risk management, environmentální výkonnost, vztahy k zákazníkům a dodavatelům, zdroje energie
6x = 50%	školení a vzdělávání, kvalita, odškodné, tzv. diversity	2x = 17%	vedení a stimuly, management, odměňování čestných členů správních rad, způsob podnikání, ocenění trvale udržitelného růstu, rights management, podíl na zisku, podpora rodin, bezpečnost produktu, recyklování, environmental management system
5x = 42%	Inovace, benefity, lidská práva		

Zdroj: HAMMER, B. Integrating Market-Based Sustainability Indicators and Performance Management Systems. s. 5. vlastní překlad.

Tabulka shrnuje frekvenci výskytu jednotlivých kritérií stejně tak jako procentní zastoupení kritérií ve zkoumaných 12 indexech. Podíváme-li se na zastoupení jednotlivých oblastí, které se snaží kritéria postihnout, zjistíme, že nejčastěji zastoupenými jsou ty, které souvisejí s vnitřními vztahy v podniku. Zřejmě na základě toho výzkumníci usoudili, že programy CSR by se nejprve měli soustředit na vnitřní rozvoj podniku a až posléze by měl podnik vynakládat úsilí na vnější aktivity.

Mezi nejčastěji zmiňované indexy používané pro hodnocení CSP patří index od KLD, index FTSE4Good a Dow Jones Sustainability Index. Níže uvedený text se pokouší alespoň částečně přiblížit jejich konstrukci a upozornit na jejich slabiny.

1.1.1 Index od KLD

Tento index je vedle Fortune Reputation Index nejčastěji zmiňovaným indexem v různých výzkumných zprávách. Mezi jeho výhody patří to, že je sestavován externí ratingovou agenturou, že se zaměřuje v hodnocení CSP na více oblastí CSR a pokrývá větší vzorek podniků než index magazínu Fortune.

Původně se index od KLD zaměřoval na hodnocení aktivit podniku v osmi oblastech. V současné době však došlo k revizi těchto oblastí a nyní index KLD zahrnuje sedm oblastí: community a sponzorství, kulturní diverzitu, lidské zdroje, životní prostředí, činnosti mimo Ameriku, produkty a služby, také oblast s názvem jiné[4], jelikož se přišlo na to, že existují

[4] IGALENS, J. GOND, J. P. Measuring Corporate Social Performance in France: A Critical and Empirical Analysis of ARESE data. 2005, s. 144.

specifika odvětví, která v původní podobě index nebral v úvahu a která mohou mít velký vliv na výsledné hodnocení CSP.

Index od KLD je příkladem hledání teorie na základě poznatků z praxe. Jednotlivé oblasti indexu totiž nejsou odvozeny od teorie, která by je vymezila jako podstatné pro ohodnocení CSP, ale byly vybrány ratingovou agenturou, jelikož se výzkumníci domnívali, že tyto oblasti jsou podstatné pro řízení vztahů se stakeholdery. Původně měla každá oblast v indexu stejnou váhu, ale později se začaly objevovat názory, že tím dochází ke zkreslení, jelikož oblasti nejsou stejně důležité a tak jim byly přiřazeny rozdílné váhy.

Informace o výše uvedených oblastech získává KLD z různých zdrojů. Jedním z nich je dotazník, který je každoročně zasílán oddělením pro vztahy s investory v jednotlivých podnicích, se kterými se KLD snaží udržovat dlouhodobé vztahy, aby si tak zajistila věrohodnost dat. Dále výzkumníci zkoumají výroční zprávy, čtvrtletní reporty, publikovaná prohlášení podniku a další formy zveřejněných zpráv týkající se jednotlivých oblastí CSR jak na webových stránkách podniku, tak i jinde na internetu či v některých periodikách. Zároveň se berou v úvahu i výsledky různých anket a průzkumů realizovaných externími agenturami.

1.1.2 Indexy rodiny FTSE4Good

Index FTSE4Good byl poprvé zaveden v roce 2001 a od té doby se rozšířil o různé regionální verze. Na těchto indexech je zajímavé, že se jejich obsah mění s tím, jak se vyvíjí poznání o CSR. Už rok po zavedení se revidovala environmentální kritéria, aby lépe odpovídala soudobému poznání, v roce 2003 byla posílena kritéria hodnotící lidská práva, v roce 2004-2005 byla zavedena kritéria hodnotící pracovní standardy v dodavatelských řetězcích a v roce 2005-2006 jsou zaváděna kritéria oceňující snahu podniku zabraňovat korupci.

I u této rodiny indexů shromažďují výzkumníci informace z několika zdrojů. Patří mezi ně výsledky pravidelného dotazování podniků pomocí dotazníku a v případě potřeby i pomocí osobních rozhovorů, analýza webových stránek, výročních a jiných publikovaných zpráv podniků.

Při oceňování jednotlivých oblastí se bere v úvahu nejenom existence závazků podniku v konkrétní oblasti, ale také, jak je závazek naplňován a jak o jeho naplnění podnik reportuje. V jednotlivých oblastech je také uvedeno, kolik z uvedených kritérií musí podnik naplňovat, aby byl do indexu vůbec zahrnut. U některých oblastí je minimální počet kritérií určen pro všechna odvětví stejně, pro některé jsou vytvořeny shluky a podle toho, ve kterém shluku se podnik nalézá, musí splňovat určitý počet kritérií. Toto opatření je založeno na myšlence, že není žádoucí požadovat po všech podnicích naplňování stejných kritérií, protože v některých odvětvích by to představovalo zbytečné plýtvání zdroji.

Problémem těchto indexů je však, alespoň podle mého zjištění, to, že není plně zveřejněna jejich metodologie. Není jasně vysvětleno, proč se zkoumají, pokud pomineme odkaz na aktuálnost daného tématu, právě výše uvedené oblasti. Zároveň, ač jsou velmi detailně

v jednotlivých oblastech popsána kritéria, která podniky mají naplňovat, aby mohly být do indexu zařazeny, není už jasně vysvětleno, jakým způsobem se došlo k nastavení minimálního počtu kritérií, která musí být naplněna. Při sekundární analýze se mi také nepodařilo objevit, jakým způsobem je podnik finálně hodnocen a jaké jsou váhy jednotlivých oblastí a kritérií.

1.1.3 Dow Jones Sustainability Indexes

Dow Jones Sustainability Indexes (dále jen DJSI) představují rodinu indexů odvozených a plně sloučených s Down Jones Global Indexes a byly vytvořeny pro sledování výkonnosti špiček podniků, které se chovají společensky zodpovědně. Níže uvedená tabulka slouží jako přehled oblastí, které tyto indexy berou v potaz.

Tabulka č. 2: Jednotlivé oblasti, kritéria a váhy v DJSI

Oblast	Kritéria	Váhy (%)
Ekonomická	kodexy chování / korupce	4,2
	Corporate Governance	4,8
	Customer Relationship Management	4,2
	vztahy s investory	4,2
	krizový management	4,8
	specifické kritérium odvětví	závisí na odvětví
Environmentální	environmentální politika / management	4,8
	ekologická výkonnost	6
	Environmental Reporting[5]	3
	specifické kritérium odvětví	závisí na odvětví
Společenská	Corporate Citizenship / filantropie	3
	Stakeholders Engagement	4,2
	indikátory pracovních postupů	4,8
	rozvoj lidského kapitálu	4,8
	Social Reporting[6]	3
	přitažlivost pro talentované a jejich udržení	4,8
	specifické kritérium odvětví	závisí na odvětví

Zdroj: Internetové stránky Dow Jones Sustainability Indexes. vlastní překlad

Z tabulky je patrné, že jsou tyto indexy založeny na myšlence triple-bottom line a stejně jako u indexu od KLD je v nich zohledňováno specifikum odvětví, ve kterém se podnik nachází. I když jsou zveřejněny váhy jednotlivých kritérií, není jasně vysvětleno, jak k nim výzkumníci dospěli a celkově se domnívám, že zveřejněná metodologie indexů není příliš jasná.

Na DJSI je zajímavé, že z oceňovaného portfolia původně nevylučovaly např. podniky působící v tabákovém průmyslu či podniky vyrábějící střelné zbraně, jak tomu činí oba dva předcházející indexy a nyní vylučují pouze ta odvětví, kde jejich leadeři nedosahují alespoň 25% maximálního skóre indexu[7].

[5] hodnocené kritérium je založeno pouze na veřejně dostupných informacích
[6] hodnocené kritérium je založeno pouze na veřejně dostupných informacích
[7] CHATTERJI, A. LEVINE, D. Breaking Down The Wall of Codes: Evaluating Non.Financial Performance Measurement. 2005, s. 16.

Tato skutečnost je předmětem velké diskuze, kdy na jedné straně zastánci vylučovacích kritérií tvrdí, že není možné z logiky věci oceňovat zodpovědné chování podniků, které vyrábějí produkty, které jsou namířeny proti filosofii CSR a ohrožují lidskou společnosti a smířlivějšího proudu, který tvrdí, že podnik má právo vyrábět takové produkty, jejichž výrobu povoluje zákon a po kterých je poptávka a že i u těchto podniků má smysl oceňovat jejich úsilí o zodpovědné chování, jelikož je to dále motivuje při hledání cest, jak snižovat negativní dopady svých produktů na společnost.

ZÁVĚR

CSP představuje další stupeň v rozpracovanosti problematiky CSR a integruje v sobě koncepty, které byly do té doby považovány za konkurenční – CSR a CSR2. Cílem CSP je vyhodnotit konkrétní aktivity podniku, což lze učinit několika způsoby. Nejčastěji se pro ohodnocení společenské výkonnosti používají indexy vytvořené ratingovými agenturami, které pro ohodnocení společensky zodpovědného chování čerpají informace z mnoha zdrojů, což znamená, že v sobě integrují několik způsobů ohodnocení CSR. K nejznámějším indexům patří index od KLD, index FTSE4Good a Dow Jones Sustainability Index.

LITERATURA

[1] FTSE4Good Index Series – Inclusion Criteria [on-line], 2006. 11 str. [cit. 25. července 2006]. Dostupné na http://www.ftse.com/Indices/FTSE4Good_Index_Series/Downloads/FTSE4Good_Inclusion_Criteria_Brochure_Feb_06.pdf

[2] HAMMER, B. Integrating Market-Based Sustainability Indicators and Performance Management Systems. Seattle : Hammer and Associates LLC [on-line], 2005. 19 str. [cit. 10. srpna 2006]. Dostupné na http://cleanerproduction.com/Pubs/pubs/Hamner%20-%20Market%20CSR%20Indicators%20and%20Quality%20Systems.doc

[3] CHATTERJI, A. LEVINE, D. Breaking Down The Wall of Codes: Evaluating Non.Financial Performance Measurement. Berkeley : University of California [on-line], 2005. 23 str. [cit. 8. srpna 2006]. Dostupné na http://repositories.cdlib.org/cgi/viewcontent.cgi?article=1015&context=crb

[4] IGALENS, J. GOND, J. P. Measuring Corporate Social Performance in France: A Critical and Empirical Analysis of ARESE data. In Journal of Business Ethics, 2005. No. 56. str. 131-148. Dostupné z databáze ProQuest 5000.

[5] Internetové stránky Dow Jones Sustainability Indexes. Dostupné na http://www.sustainability-indexes.com/

[6] KPMG International Survey of Corporate Responsibility Reporting. KPMG International [on-line], 2005. 49 str. [cit. 14. srpna 2006]. Dostupné na http://www.kpmg.com/NR/rdonlyres/66422F7F-35AD-4256-9BF8-F36FACCA9164/0/KPMGIntlCRSurvey2005.pdf

[7] SHARFMAN, M. The Construct Validity of the Kinder, Lydenberg & Domini Social Performance Ratings Data. In Journal of Business Ethics, 1996. Vol. 15. No. 3. str. 287-296. Dostupné z databáze ProQuest 5000.